

**Oddelek za filozofijo Filozofska fakulteta Univerza v Ljubljani in
Društvo za analitično filozofijo in filozofijo znanosti**

**Filozofski simpozij o delu prof. dr. Andreja Uleta
Symposium in honor of prof. dr. Andrej Ule**

Modra soba, Filozofska fakulteta, UL

petek, 8. 4. 2016 in sobota, 9. 4. 2016

PROGRAM

Petek, 8. 4. 2016

Modra soba (5. nadstropje)/Blue Room (5th floor)

- 11.00 – 11.15 Pozdravni nagovor / Welcome speech
Prodekan Filozofske fakultete, UL: izr. prof. dr. Gregor Perko
Predstojnik oddelka za filozofijo: prof. dr. Borut Ošljaj
- 11.15 – 11.30 Andrej Ule: Govor o neobstoječem brez dodatnih ontoloških predpostavk
- 11.30 – 11.50 Matthias Varga von Kibéd: Meeting Aristotle, Nagarjuna, Wittgenstein and Veber in Ljubljana: some insights and inspirations from Andrej Ule's philosophical laboratory
- 11.50 – 12.10 Thomas Hölscher: Some recent reflections about Quantum physics (including Nagarjuna) concerning transcendentalism and consciousness resp. mind
- 12.10 – 12.30 Urban Kordeš: Reach and soundness of quantum metaphors
- 12.30 – 12.45 Andrej Ule: komentarji/comments
- 12.45 – 13.00 Odmor/Break
- 13.00 – 13.20 Jana Rošker: Comparative Philosophy and Universal Ethics – a Dialogue with Andrej Ule
- 13.20 – 13.40 Toma Strle: Some problems with naturalizing phenomenology
- 13.40 – 14.00 Cvetka Hedžet Tóth: Filozofija – preobrazbena možnost
- 14.00 – 14.15 Andrej Ule: komentarji/comments
- 14.15 – 16.00 Odmor za kosilo/Lunch break
- 16.00 – 16.20 Nenad Miščević: Wittgenstein's thought experiments
- 16.20 – 16.40 Majda Trobok: Mathematics vs. Science – Epistemic options
- 16.40 – 17.00 Nenad Smokrović: Argumentation and Curiosity: from Quarrel to Shared Agency
- 17.00 – 17.15 Andrej Ule: komentarji/comments
- 17.15 – 17.30 Odmor/Break
- 17.30 – 17.50 Bojan Borstner: If a truth is a question, then the truth-maker is an answer
- 17.50 – 18.10 Danilo Šuster: Arguing on Non-arguable
- 18.10 – 18.25 Andrej Ule: komentarji/comments
- 19.00 Večerja/Dinner

Sobota 9. 4. 2016

Modra soba (5. nadstropje)/Blue Room (5th floor)

- 9.30 – 9.50 Matjaž Potrč: Ničelna točka nanašanja
- 9.50 – 10.10 Marko Uršič: Ali filozofija potrebuje enotno metodo?
- 10.10 – 10.30 Borut Cerkovnik: Ule in Wittgenstein
- 10.30 - 10.50 Bojan Žalec: Wittgenstein in Ule o veri
- 10.50 – 11.05 Andrej Ule: komentarji/comments
- 11.05 – 11.20 Odmor/Break
- 11.20 – 11.40 Nijaz Ibrulj: Prepričanje v umno prakso, epistemsko družbenost in epistemsko kulturo
- 11.40 – 12.00 Franc Mali: Kategorija smotra in vzroka v epistemologiji družbenih ved
- 12.00 – 12.20 Zoran Primorac: Kompleksno mišljenje i znanstvene teorije
- 12.20 – 12.40 Slavko Brkić: Ule`s approach to semantical paradoxes
- 12.40 – 12.55 Andrej Ule: komentarji/comments
- 12.55 – 14.30 Odmor za kosilo/Lunch break
- 14.30 – 14.50 Maja Malec: Frege, Russell in Wittgenstein o odnosu človek–logika
- 14.50 – 15.10 Boris Vezjak: Nedosegljivost resnice, laž in bullshit
- 15.10 – 15.30 Rajko Muršič: Antropologija kot filozofija, ki vključuje ljudi? Od filozofije k antropologiji in nazaj
- 15.30 – 15.50 Igor Pribac: Filozofije zgodovine
- 15.50 – 16.05 Andrej Ule: komentarji/comments
- 16.05 – 16.20 Odmor/Break
- 16.20 – 16.40 Žiga Knap: Kako je logika mogoča?
- 16.40 – 17.00 Sebastjan Vörös: Filozofija kot igra: pironično-aporetična dimenzija Uletove misli
- 17.00 – 17.20 Olga Markič: Znanost in vrednote
- 17.20 – 17.35 Andrej Ule: komentarji/comments

Povzetki/Abstracts

Bojan Borstner (Univerza v Mariboru)

If a truth is a question, then the truth-maker is an answer

In the paper we try to find an answer to the question which has been asked by A. Ule: Could we, as philosopher “say” something about a/the truth? Our proposal is improved correspondence theory – truth-maker theory, where “truthmaking”(TMAK) is a relation between truthmakers(TM) and truthbearers(TB). They can belong to different ontological kinds (but it is not necessarily so). Truthmaking relation is an internal:

- (i) R is internal iff it is necessitated by the terms between it obtains.
- (ii) TB have their content accidentally.
- (iii) TMAK is not an internal relation. (From (i) and (ii))
- (iv) TB must have their content essentially.
- (v) TB are <p>, because <p> are contents.

But, how can we avoid a wired outcome of unrestricted Truth-maker theory – the world (as the state of affair) is the TM for everything?

Slavko Brkić (University of Zadar)

Ule`s approach to semantical paradoxes

Our starting point is Ule`s solution to the problem of logical paradoxes, specifically to the best known Epimenides paradox (Ule, A., “Paradoksi modalnosti”, 1975; *Dosegljivost resnice*, 2004). Our proposed solution, resembling Kripke`s (1975), relies on the methods used in the theory with Scott`s models, and on the fixed point theorem (Brouwer, Lefschetz, Martin, Woodruff, and Kripke). We use Lismontian definitions and rules, but in a completely different way, namely we use possible worlds semantics, but without paradoxes.

Borut Cerkovnik (Univerza v Ljubljani)

Ule in Wittgenstein

V prispevku predstavljam nekaj uvidov, ki jih je v slovenski filozofski prostor prispeval Andrej Ule v okviru tematizacije del Ludwiga Wittgensteina. Osredotočam se na Uletovi knjigi o Wittgensteinovi filozofiji in logiki, *Osnovna filozofska vprašanja sodobne logike* in *Filozofija Ludwiga Wittgensteina (Od Traktata do Filozofskih raziskav)*, in pri tem tematiziran še nekatera druga njegova dela.

Cvetka Hedžet Tóth (Univerza v Ljubljani)

Filozofija – preobrazbena možnost

Soočenje z analitično filozofijo ob njenem prihodu v slovenski filozofski prostor ni bilo preprosto. Mnogi smo se spraševali, kaj ima ta smer sploh opraviti v okvirih stroke, ki velja za temelj humanistike. Kljub negativni oceni, da gre pri analitični usmeritvi za transformacijo teorije v taktiko, smo bili nekateri pripravljeni vsaj deloma prisluhniti izročilu, ki je učinkovalo simpatično najprej s svojo levičarsko svetovnonazorsko usmerjenostjo – in šlo je, pa še kako! Odprli smo se in prisluhnili kakšnemu posamičnemu mislecu iz najnovejše filozofije v ameriškem svetu. Med te spada tudi Richard Rorty, ki

smo mu lahko hvaležni za marsikaj. Tako pričujoči prispevek *Filozofija – preobrazbena možnost* razpravlja o tem ameriškem filozofu, ki kot vztrajni levičar teoretsko zelo prepričljivo utemeljuje etično držo nas, ki smo se po letu sesutja socializma (1989) znašli še v težki človeški, idejnonazorski in filozofski situaciji. Svojo usmeritev smo morali temeljito razmisliti, kljub vsem dejstvom in kljub zasuku na desno. Ne gre samo za poskus nove, levičarske utemeljitve lastnega nazora, ne, to ne bi bilo korektno že glede samega Richarda Rortyja. Še prej gre za poskus novega razmisleka o etiki in o tem, kaj nam ukvarjanje s filozofijo lahko ponudi.

Dr. Thomas Hölscher (LMU München)

Some recent reflections about Quantum physics (including Nagarjuna) concerning transcendentalism and consciousness resp. mind

There are some interesting new thoughts and concepts in Quantum physics and the philosophy of quantum physics (Gisin, Bitbol, Görnitz) I want to deal with. They could shed new light on the questions of mind and/or consciousness – whether it is possible to provide a coherent naturalistic account of the emergence of the mind (Ule) –, insofar as they are trying to present a rather different paradigm of what "nature" really may be and, consequently, what we have to understand by the term "naturalistic".

Nijaz Ibrulj (Univerza v Sarajevu)

Prepričanje v umno prakso, epistemsko družbenost in epistemsko kulturo

V besedilu, ki je posvečeno slovenskemu filozofu in logiku, univerzitetnemu profesorju in znanstvenemu pisatelju Andreju Uletu, izkažem spoštovanje ob njegovem visokem jubileju in priznanje za ogromen prispevek h komunikacijski skupnosti filozofov in znanstvenikov v evropskem okolju ter za uspešno dolgoletno sodelovanje pri razvoju filozofske in znanstvene misli v Bosni in Hercegovini. Na eni strani navajam ključna vprašanja sodobne filozofije in logike, sodobne družbe in tehnologije, ki so zaznamovala delo Andreja Uleta, po drugi pa umeščam sekvence filozofskega življenja v Bosni in Hercegovini. In sicer zaradi vpliva, ki ga je kot oseba in kot filozofski mislec, cenjen v širši regiji, imel Andrej Ule oz. ga še vedno ima.

Žiga Knap (Univerza v Ljubljani)

Kako je logika mogoča?

Kant se v svoji *Prolegomeni* sprašuje o možnosti metafizike (kot znanosti). Izhaja pa iz svoje klasifikacije sodb, analitičnih in sintetičnih, ki so lahko aposteriorne ali apriorne. Glavni problem vidi v možnosti sintetičnih apriornih sodb. Kant je prepričan, da so možne sintetične apriorne sodbe, vidi pa jih v matematičnih sklepanjih. (Njegov primer je iz aritmetike: $7 + 5 = 12$). V 18. stoletju status aksiomov ni bil določen v modernem smislu, čeprav je K. F. Gauss že vedel, kakšen je status aksiomov v geometriji, in prav zaradi Kantovega vpliva ni objavil svojih raziskav (kar sta v 19. stoletju napravila Lobačevski in Bolyae). Tako v geometriji kot v aritmetiki so aksiomi svobodna konstrukcija človekovega duha in niso povezani z empirijo. (Kašna je povezava z jezikom je verjetno postalo bolj jasno v 20. stoletju.) S takim razumevanjem statusa aksiomov pa seveda ostane brez osnov Kantovo prepričanje o možnosti sintetičnih apriornih sodb tako v matematiki kot tudi na sploh (metafizika, ontologija), logika je ključnega pomena pri konstrukciji ontologije. In res, logika je konstrukcija strukture »pravilnega« mišljenja, ki pa je »empirično« pridobljena na osnovi študija nekega objekta (Aristotel je svoje logične

kategorije izpeljeval iz jezika), v moderni dobi pa je tak objekt matematika in matematična logika, ki je primerna za presojanje na posameznih področjih matematike (klasična matematika, intuicionistična matematika (Brouwer), konstruktivna matematika (A. A. Markov), prof. Andrej Bauer šteje logiko za empirično znanost v opisanem smislu). Če torej parafraziram Kanta, ni vprašljiva eksistenca logike, ampak se sprašujem, kako je logika mogoča.

Urban Kordeš (Univerza v Ljubljani)

O dometu in smiselnosti kvantnomehanskih metafor /Reach and soundness of quantum metaphors

Andrej Ule v članku *Kvantnomehanski modeli zavesti* (Poligrafi, št. 63-64) izriše zemljevid poskusov povezav, ki so se od vznika kvantne mehanike spletle med tem izmuzljivim področjem fizike in teorijami kognicije, zavesti ter svobodne volje. Uletov pregled pokaže neustavljiv magnetizem, ki že več kot sto let privlači obe raziskovalni področji, pa tudi pisan in izjemno širok spekter predlogov, kako ju povezati. Zanimivo je, da je temu spektru svoj prispevek dodal tudi Ule sam - v članku posvečenemu analizi teorije (skupinskega) odločanja (INDECS, let. 7, št. 2) uporabi metaforo kolapsa valovne funkcije pri opisu odločanja kot aktualizacije odločitvenega potenciala.

V pričujočem prispevku analiziram Uletov odnos in uporabo kvantnomehanskih metafor. Vprašam se, kakšen je domet uporabe tovrstnih primerjav in kakšna je njihova vrednost za področje sodobne kognitivne znanosti. Predlagam razširitev njihovega nabora in zagovarjam tezo, da kvantnomehanske metafore ponujajo možnost transdisciplinarne obravnave vprašanj doživljanja in zavesti.

Maja Malec (Univerza v Ljubljani)

Frege, Russell in Wittgenstein o odnosu človek–logika

Andrej Ule v *Osnovna filozofska vprašanja sodobne logike* (1982), knjižni nadgradnji svoje doktorske disertacije, poudari pomen filozofije pri formiranju moderne simbolne logike. Poskus razlage matematike s čisto logiko je razkril potrebo po logični kritiki jezika. Dostop do objektivnega kot tudi idealno-miselnega sveta se namreč zdi mogoč le skozi jezik, kar bistveno določa pristop k vprašanju ontološkega statusa logike in odnosa med apriornim in aposteriornim. Ule je zato prepričan, da je pri reševanju teh dveh problemov potreben celovit pristop, saj sta del bolj splošnega problema, tj. razumevanja odnosa človek–logika oz. človek–jezik. Potrebno je razumevanje logike, a tudi človeka kot takega. Skozi to prizmo se loti preučevanja predlogov Fregeja, Russella in zgodnjega Wittgensteina, išče razlike, a tudi podobnosti in kontinuitete. Ta celovit pristop k problemom pa po mojem mnenju določa tudi vse njegovo poznejše delo. V prispevku povzemam določene Uletove ugotovitve in jih ocenim z današnje perspektive.

Franc Mali (Univerza v Ljubljani)

Kategorija smotra in vzroka v epistemologiji družbenih ved

Razvoj analitične teorije znanosti je bil vseskozi prežet tudi z razpravami o razmerju med znanstveno razlago in znanstvenim razumevanjem oziroma o razmerju med kategorijo vzroka in kategorijo smotra. Tudi Andrej Ule kot eden vodilnih avtorjev na področju analitične teorije in filozofije znanosti v Sloveniji v svojih delih na različnih mestih kritično tematizira to razmerje, najbolj obsežno vsekakor v delu *Znanost, znanje in stvarnost* (Ule, 1986). Po svoje je presenetljivo, da bomo v okviru znanstvene literature, ki se ukvarja z vprašanji družbene epistemologije, pogosto naleteli na zelo striktno zagovarjanje delitve na analitične in interpretativne modele razlage družbene stvarnosti, celo bolj kot je to slučaj v analitični teoriji znanosti. To je po eni strani presenetljivo, ker je celo K. R. Popper, ki

nastopa ob C. G. Hempelu kot začetnik in najbolj striktni zagovornik nomološko-deduktivnega modela znanstvene pojasnitve, naredil v neki fazi svojega intelektualnega ukvarjanja določen »pro-hermenevtični« obrat. Vsaj kar se tiče njegove obravnave zgodovinskega razvoja kreativnih znanosti in t.i. logike problemske situacije (Popper, 1973). Po drugi strani pa je to presenetljivo, ker se je družboslovje (vsaj v evropskem prostoru) že na svojih začetkih konstituiralo na epistemoloških principih, ki jih je razvil nemški sociološki klasik Max Weber in izhajajo, v duhu povezovanja ideografskih in nomotetičnih vedenj, iz soodvisnosti kategorij smotra in vzroka v pojasnjevalnih interpretacijah delovanj družbenih akterjev (Weber, 1988 /1916/). Žal se je na te epistemološke temelje kasneje pogosto pozabilo. V svojem prispevku se bom glede na predhodno podano izhodiščno oceno dotaknil vprašanja, v kolikšni meri sodobna epistemologija družbenih ved skuša pri danes izredno kompleksnih problemih (ne)racionalnega delovanja družbenih akterjev še upoštevati temeljna spoznanja klasičnih analitičnih in interpretativnih teorij znanosti. V zvezi s tem me bo posebej zanimalo vprašanje, če ali sploh obstaja povezava med Webrovo teorijo idealnih tipov racionalno-smotrnega delovanja družbenih akterjev, Popperjevo teorijo tretjega sveta (objektivne problemske situacije) in nekaterimi novejšimi (družboslovno) teoretskimi pristopi k vprašanju vzroka in smotra.

Olga Markič (Univerza v Ljubljani)

Znanost in vrednote

Andrej Ule se je v zadnjem delu knjige *Znanost, družba, vrednote* ukvarjal z razmerjem med dejstvi in vrednotami v znanosti in etiko znanosti. Kot ugotavlja, je v razpravah o vrednotni vezanosti ali nevezanosti znanosti pojem vrednot razmeroma slabo definiran. V prispevku bom predstavila Uletovo analizo in nakazala, kam lahko potencialno vodijo implikacije sodobne kognitivne znanosti, predvsem nevroznanosti in umetne inteligence.

Nenad Miščević (Univerza v Mariboru, CEU Budapest)

Wittgenstein's thought experiments

Many of Wittgenstein's famous philosophical examples can be seen as thought experiments: his examples directed against the Augustinian picture of meaning, the rule-following imaginative enactments, examples about ethics and so on. The paper presents some of the cases, and argues that seeing them as thought experiments helps to place them into the mainstream of contemporary philosophy.

Rajko Muršič (Univerza v Ljubljani)

Antropologija kot filozofija, ki vključuje ljudi? Od filozofije k antropologiji in nazaj

V zadnjih dveh desetletjih se vse več socialnih in kulturnih antropologov dotika tematik, ki so doslej sodile na področje filozofije. Ne gre toliko za uporabo filozofskih konceptov pri analitični obravnavi etnografskih primerov ali za izposajo filozofskih modelov pri vzpostavljanju teoretskih modelov razumevanja človeštva in njegovih najrazličnejših načinov življenja, temveč za filozofijo, ki naj bi integrirala ali transcendirala doslej pridobljena empirična in pojmovna znanja.

Čeprav se na nobenem področju humanistike in družboslovja ni mogoče izogniti filozofskemu premisleku temeljnih konceptov, do določene mere pa to velja tudi za odnos med naravoslovnimi vedami in filozofijo, pa je sodobno antropologijo tako preplaval filozofski diskurz, da skorajda ni mogoče več ločevati med filozofijo in antropologijo.

Trditi je mogoče, da je bil – danes nekoliko pozabljeni – Claude Lévi-Strauss prvi filozof, ki je dejansko presejal meje zahodne filozofije in postavil temelje globalni, vsečloveški filozofiji, še posebej z delom

Divja misel. To velja toliko bolj, ker sam skorajda ni izvajal empiričnih (etnografskih) raziskav. Toda njegova spoznanja bodo morala odsedeti še kakšen častni krog zgodovine izmenjujočih se modnih slogov mišljenja sodobnega časa.

V zadnjih dveh ali treh desetletjih se kar vrstijo uporabe filozofskih konceptov in pristopov v sodobni kulturni in socialni antropologiji. V sodobni antropologiji se srečujemo z eksistencializmom (Nigel Rapport), fenomenologijo (Michael Jackson), etiko in moralnostjo (Didier Fassin, James Laidlaw, Michael Lambek), ontologijo (Eduardo Viveiros de Castro, Martin Holbraad, Amiria Salmond) in vitalizmom oz. filozofijo življenja (Tim Ingold, Marilyn Strathern). Da si vsaj antropološki ontologi prizadevajo k zavrnitvi epistemologije, je pač logična konsekvence razpotij sodobne antropologije.

Avtor bo v svojem prispevku reflektiral lastne dileme ob odločitvah, ki so ga namesto v filozofijo vodile v kulturno antropologijo, sedaj pa se prav v antropologiji srečuje s filozofskimi ali kvazifilozofskimi dilemami. Pri tem ostaja bolj ali manj zvest filozofiji znanosti, kakršno je spoznaval na predavanjih in v delih Andreja Uleta.

Matjaž Potrč (Univerza v Ljubljani)

Ničelna točka nanašanja

Ko sem pričel z delom na svojem projektu o kontroverzi glede določenih opisov, sem se s tem področjem v veliki meri seznanil na podlagi izsledkov profesorja Uleta. Ule me je tudi priporočil Wolfgangu Stegmullerju za Alexander von Humboldt štipendijo v Muenchnu. Tedaj sem med drugim zbral kar nekaj literature o bistvenih indeksikalih. Moje vprašanje profesorju Uletu je, kaj meni o povezavi med bistvenim indeksikalom ter med zornim kotom ničelne točke. Mar obstaja v Uletovem delu podlaga za moj sedanji uvid, da imamo opravka s potlačeno zgodbo analitične filozofije z njenima dvema predpostavkama o opisni vlogi jezika in o dogodju nanašanja ob odsotnosti fenomenologije? Je morda v ozadju vsega tega Jermanov pristop k več-vrednostni logiki?

Jana S. Rošker (Univerza v Ljubljani)

Primerjalna filozofija in univerzalna etika – dialog z Andrejem Uletom / Comparative philosophy and universal ethics – a dialogue with Andrej Ule

Prispevek obravnava vprašanja, ki jih je Andrej Ule načel v posebni številki fakultetne revije *Ars & Humanitas* o konfucijanstvu v sodobnem svetu. V članku, s katerim je odgovoril na moje uredniško vabilo, je izpostavil vprašanje o tem, na kakšen način nam lahko tradicionalna kitajska, zlasti konfucijanska miselnost pomaga pri iskanju sinteze razumnosti in človečnosti v sodobnem svetu. Pričujoči prispevek oziroma dialoška reakcija bo predstavljala poskus takšnega komentiranja izpostavljenih vsebin izvirnega članka, ki se bodo dotaknili vseh treh področij, znotraj katerih so potekali tudi najini osebni in teoretski dialogi v zadnjih dvajsetih letih, odkar se poznavata: gre za področja metodologije, logike in etike, pa tudi za vprašanja njihovega vzajemnega razmerja. Prispevek najprej opredeli osrednje probleme metodologije primerjalne filozofije, ki naj bi predstavljala temelj Uletovih raziskav o konfucianizmu, nato pa se osredotoča na problematiko univerzalne etike in njenih filozofsko-političnih konotacij.

Igor Pribac (Univerza v Ljubljani)

Filozofija zgodovine

Arthur C. Danto je dejal, da je filozofijo zgodovine mogoče razumeti na dva povsem različna načina z dvema povsem različnima predmetoma: kot substancialno filozofijo zgodovine ali kot analitično filozofijo zgodovine. Zgodovina v zgodovini filozofije dolgo ni bila predmet preučevanja. Mogoče je reči

celo, da sam koncept ni obstajal. V 18. stoletju jo vzpostavi Voltaire in od tedaj zgodovina zabeleži meteorski vzpon na filozofskem nebu, ki doživi vrhunec s Heglom in Marxom, ko zgodovina postane prednostni in vseobsegajoč predmet mišljenja, saj je bit dojeta kot zgodovinska – tradicija, ki jo nadaljuje in na neki način sklene Heidegger. V tem času se pozornost analitične filozofije znanosti iz naravoslovja preusmeri tudi na epistemološko preverjanje družboslovja in humanistike. Hemplovo besedilo iz l. 1942, v katerem zgodovinopisju postavi ideal naravoslovne pojasnitve, je njen začetek. Predstaviti in analizirati nameravam obe šoli pojmovanja filozofije zgodovine.

Zoran Primorac (Sveučilište u Mostaru) Kompleksno mišljenje i znanstvene teorije

Izlaganja predstavlja osvrt na rad o promišljanju i analizi kompleksnog mišljenja i njegove uloge, prije svega, u znanstvenom mišljenju. Autori su na ovom projektu radili u periodu od 2005 – 2010.godine i pri tome objavili niz stručnih radova. U samoj definiciji kompleksnog mišljenja koristilo se stajalište L.Vigotskog i donekle stavovi genetičke epistemologije spram ove problematike. Po Vigotskom kompleksno mišljenje je početna faza u ontogenezi, pa i filogenezi, ljudskog mišljenja i ono ima svoju unutarnju genezu koje započinje s asocijativnim kompleksima a završava s pseudopojmovima. Kompleksno mišljenje je po svojoj biti fluidno, neograničeno i omogućava prenošenje značenja. Dakle, posljednje dvije faze u razvoju mišljenja po shvaćanju suvremene razvojne psihologije su takozvano kompleksno mišljenje ili mišljenje u kompleksima i pojmovno mišljenje. Ova dva mišljenja su funkcionalno različita i, ono što se čini bitnim, pojmovno mišljenje u svojoj genezi slijedi nakon faze mišljenja u kompleksima, odnosno kompleksno mišljenje prethodi pojmovnom strukturiranju kako u svojoj genezi tako i u funkcionalnom smislu. Možemo slikovito reći da se pojmovna struktura gradi na toj osnovi i u stalnoj je borbi sa njom, tj. borbi između proizvoljnosti procesa i njegove usmjerenosti i jednoznačnosti. Ovdje se neumitno pojavljuje pitanje da li se u nekoj stvorenoj pojmovnoj strukturi gube kompleksi, odnosno da li se u potpunosti zamjenjuje kompleksno mišljenje pojmovnim, i ako ne kakva je njihova uloga? U istraživanju se pošlo od analizi određenih znanstvenih teorija, posebice fizikalnih, jer se podrazumijeva kako su one pojmovno strukturirane, a sa druge strane su oslonjene na iskustvo tako da empirijski pojmovi imaju svoje pandane u iskustvenoj ravni što omogućava povezivanje sa eventualnim spontanim pojmovima, tj sa kompleksnim mišljenjem. Istraživanja su pokazala izvjesne rezultate spram ovog pitanja i navedimo osnovni zaključak: kompleksno mišljenje koje je u stalnom antagonizmu sa pojmovnim nikada nije u potpunosti zamijenjeno i egzistira u određenoj formi i u samoj pojmovnoj strukturi. No, u dominantom pojmovnom mišljenju, tj. pojmovnoj strukturi kompleksi nemaju samo retrogradni karakter nego i pozitivan, a u konačnici i odlučujući ulogu u stvaranju novih pojmovnih struktura, u obliku nove znanstvene teorije. Navedimo kratko samo neke primjere; poznata je uloga metafora i analogija u građenju i funkcioniranju znanstvenih teorija, Metafore i analogije imaju važnu eksplanatornu i ponekad čak heurističku ulogu u znanstvenom mišljenju. Istraživanje je pokazalo kao su metafore tipični izraz kompleksnog mišljenja, bez obzira funkcioniraju li unutar kompleksnog mišljenja kao dominantnog ili u pojmovnoj strukturi, kao pomoćni elementi u funkciji objašnjenja. Zbog toga, one ne pripadaju pojmovnom mišljenju kao takvom. One mogu participirati u pojmovnoj strukturi, ali tada su to metafore višeg stupnja, slično analogiji i njih je moguće pretvoriti u ne metaforični (pojmovni) oblik. Analogije predstavljaju određeno strukturiranje kompleksnog mišljenja koje je upućeno stvaranju pojmovne strukture, što navodi na zaključak da je mjesto analogije između kompleksnog i pojmovnog mišljenja. Može se također pokazati izvjesni razvojni put metafore i analogije koji ide od njihove uporabe u kompleksnoj razini do funkcioniranja u znanstvenoj pojmovnoj strukturi. Analiza je također pokazala kako se kompleksi ne gubi potpuno u pojmovnoj strukturi, nego imaju i pozitivnu ulogu kao što je popunjavanje „praznina“ u toj strukturi itd. Također, znanstvene paradigme, govoreći riječima T. Kuhna, najvjerojatnije imaju u osnovici kompleks koga nazivamo kompleks zbirka, a što predstavlja okvir za novo restrukturiranje znanstvenih teorija.

Toma Strle (Univerza v Ljubljani)

Nekatere težave naturalizacije fenomenologije / Some problems with naturalizing phenomenology

Zdi se, da izkustva, kot pomembnega dela duševnosti, ne moremo zreducirati na vedenje ali procese v možganih. To pomeni, da kognitivna znanost, ki duševnost preučuje predvsem s tretjeosebne vidika, podaja nepopolno "podobo" le te. Eden od zanimivih predlogov obogatitve kognitivne znanosti z metodo sistematičnega raziskovanja izkustva je uporaba fenomenološke "metode" v empirični znanosti o duševnosti (tj. naturalizacija fenomenologije). Čeprav je takšen projekt v moderni kognitivni znanosti zelo dobrodošel, pa seveda ni brez težav, saj gre za poskus povezovanja v osnovnih izhodiščih zelo različnih pristopov k preučevanju in razumevanju duševnosti. V prispevku bom predstavil nekatere težave, ki jih predlog naturalizacije fenomenologije prinaša in se vprašal, če je takšno povezovanje sploh mogoče.

Danilo Šuster (Univerza v Mariboru)

Arguing for non-arguable

According to Andrej Ule, there are limits of argumentation, and the chain of arguments must stop somewhere. He would also agree with Wittgenstein that the possibility of a genuine argumentative exchange depends on the fact that together we accept many things (rules, a background of shared commitments). But does this mean that deep disagreements (especially about values and ethical principles) cannot be resolved through the use of argument, for they undercut the conditions essential to arguing? I do not think so.

Majda Trobok (University of Rijeka)

Mathematics vs. Science - Epistemic options

The aim of this talk is to present the possible epistemic routes both of gaining mathematical knowledge and the truths of science, and to show the analogy between the two. Given that the underlying ontology is taken to be (a version of standard) Platonism, such a mathematics-science epistemic analogy hopefully offers a new perspective in the platonistic epistemology debate.

Andrej Ule (Univerza v Ljubljani)

Govor o neobstoječem brez dodatnih ontoloških predpostavk

Govorim o dveh logičnih interpretacijah stavkov o neobstoječem v raznih kontekstih: eksistenčni in univerzalni. Resnične stavke glede na dani kontekst interpretiramo »univerzalno«, neresnične »eksistenčno«. Te interpretacije ne potrebujejo spremembe logičnih zakonov ali semantike klasične predikatne logike in prav tako ne potrebujejo domnev o kakem obstoju irealnih, virtualnih ali abstraktnih bitnosti.

Marko Uršič (Univerza v Ljubljani)

Ali filozofija potrebuje enotno metodo?

Premišljevanje o filozofski sintezi dr. Andreja Uleta

V filozofskem mišljenju in pisanju dr. Andreja Uleta nastopajo trije glavni elementi: 1) analitična filozofija znanosti in/ali racionalna epistemologija, 2) socialno-etično mišljenje, tj. teorija in praksa za boljši svet, 3) duhovna meditacija, zlasti budistična. V prispevku se sprašujem, ali je mogoča *sinteza* teh treh elementov na *teoretski* ravni, tj. kot konsistenten miselni *sistem* ali vsaj kot nek odprt in obenem univerzalen teoretski *model* – in če je mogoča, katera je tista skupna »substancna«, ki te različne elemente združuje? Pri tem spraševanju seveda ne gre zgolj za vprašanje sinteze v filozofiji drugega prijatelja in sopotnika Andreja, ampak tudi za moje lastno spraševanje o *problemu metode* spoznanja: ali je nujno, da so različne spoznavne metode, če naj bodo sploh združljive, povezane z neko skupno filozofsko »nad-metodo«? In če je to za filozofa vendarle nujno, da se mu ali ji ne »razpade svet« – kaj je *topos* te univerzalne sinteze? Drugače rečeno: ali je mogoč *enoten subjekt* vseh naših »jezikovnih iger«? Ali še drugače: kaj je tista presežna *enost*, h kateri filozofi hočeš-nočeš vselej stremimo?

Matthias Varga von Kibéd (LMU München)

Meeting Aristotle, Nagarjuna, Wittgenstein and Veber in Ljubljana: some insights and inspirations from Andrej Ule's philosophical laboratory

Andrej Ule's circles of analysis stretch even beyond the wide scope of his book with that title. Meeting Andrej means coming in contact with as diverse philosophical influences as those mentioned above and finding through Ule's eyes and words again and again fresh and surprising new perspectives on them, the world and oneself, based on the coherence of Ule's concept of mind and the inner unity of Ule's own approach to philosophy.

Boris Vežjak (Univerza v Mariboru)

Nedosegljivost resnice, laž in bullshit

V svojih spominih na Ludwiga Wittgensteina se njegova prijateljica Fania Pascal spominja trenutka, ko jo je prvi poklical v bolnico in ji na njeno opazko »Počutim se kot povožen pes.« ogorčeno dejal: »Sploh ne veš, kako se počuti povožen pes.«

V prispevku analiziram omenjeno anekdoto skozi teoretsko izhodišče, s pomočjo katerega poskuša Frankfurt (2005) pojasniti razliko med svojim konceptom sranja (bullshit) in laganjem ter prevaro (humbug): po Frankfurtu je Wittgensteinova intenca bila prav v prepoznavi sranja kot nečesa, kar je v Pascalinem primeru navzoče: ker pač ne more vedeti, kako se počutijo povoženi psi, enostavno ne moremo reči, da laže, ko trdi, da ve, kako se počutijo – lagala bi le, če bi se zavedala, da se počuti dobro. Hkrati gotovo ve, da se povoženi psi ne počutijo dobro in da je nekaj v kvaliteti njenega počutja, na kar se ta fraza nanaša. Ve vsaj to, da je to nezaželeno počutje, v katerem ne moremo uživati – da gre za slab občutek.

Njeno izjavo smemo, skozi Frankfurtovo branje Wittgensteina, razumeti kot možno artikulacijo sranja – vendar ne zaradi njene neresničnosti ali netočnosti, bolj zaradi nekakšne ravnodušnosti v zahtevi po zavezanosti resnici – če je laž njej zavezana, če se lažnivec v proizvodjanju laži nujno nanaša na resnico ali se celo sklicuje na preverljiva dejstva, če je konceptu laganja blizu tudi prevara (humbug), se sranje vzpostavlja onstran take zahteve, odvezano od resničnostnih pogojev. S tem se fenomen sranja, ne samo v javnem, temveč tudi znanstvenem ali filozofskem diskurzu, vzpostavlja kot posebno »epistemološko« področje sui generis in zaradi odvezanosti od resnice vzpostavlja številne dileme: ker ni laganje, ker ni prevara, ga tovrstne namernosti ne moremo nikoli obtožiti, hkrati pa na noben način ni stikano z resnico.

Sebastjan Vörös (Univerza v Ljubljani)

Filozofija kot igra: pironično-aporetična dimenzija Uletove misli

V prispevku obravnavam »pironično« oz. »aporetično dialektiko«, ki je prisotna v filozofski misli Andreja Uleta. S tem izrazom označujem (bržkone) neskončen dialektičen proces, v katerem izgradnji bolj ali manj spekulativnega metafizičnega modela oz. sistema sledi njegovo spodbitje in preseganje. Ključno vlogo pri tem dvogovoru med racionalnim in mističnim igra *logika*, ki Uletu služi hkrati kot temelj za izgradnjo posameznega sistema ter kot horizont, ki naposled pokaže na njegove meje in izzove njegovo (samo)ukinitev. Ule se pri tem navdihuje pri tako raznorodnih mislecih, kot so Nāgārjuna, Kierkegaard in Wittgenstein, ki jih vse druži nenehno »zaletavanje ob meje jezika«, tj. poskus, da bi na mejah racionalnega diskurza, priličenega specifičnemu zgodovinsko-družbenemu kontekstu, pokazali na »neizrekljivi Onstran«. Filozofija se v tej luči kaže kot *igra* - a igra z *globoko eksistencialno komponento* in ne prazno postmodernistično poigravanje z besedami. V srži ji gre za izgradnjo provizoričnih jezikovnih struktur, ki so glede na konkretno historično danost zmožne nagovoriti slušatelja, a ga obenem s tem, ko ga napotujejo na lastne meje, osvobajajo lastnih spon in omejitev.

Bojan Žalec (Univerza v Ljubljani)

Wittgenstein in Ule o veri

Prispevek se ukvarja z Wittgensteinovim razumevanjem vere. Podan je premislek o nekaterih njegovih središčnih prepričanjih o veri (nepomembnost zgodovinske dokazanosti ali celo zgodovinske zmotnosti za vero; vera kot »strastna odločitev za določen referenčni sistem«; vera ni sprejemanje kakšne propozicije kot resnične, ampak strastna zavezanost določenemu načinu življenja; vera je podrejanje avtoriteti ...). Ta premislek upošteva relevantne poglede nekaterih drugih mislecev (Kierkegaard, Dewey ...) in poznavalcev Wittgensteina, vključno z Uletovimi.